

Bloque 2. Tema 8.

O reformismo borbónico en Galicia (a matrícula do mar, o arsenal de Ferrol, a apertura do comercio colonial).

No século XVIII, o reino de Galicia mantivo a súa **importancia estratéxica na defensa do imperio colonial americano, fronte ao paso das armadas inimigas**, sobre todo inglesas. Ante esta situación, os Borbóns e os seus gobernos interviron en Galicia creando **novos servizos e institucións (como a Intendencia do Reino de Galicia e o Real Consulado)**.

A **matrícula do mar** foi un **sistema de recrutamento de tripulacións** para os buques da Armada, creado co obxectivo de garantir un persoal competente no seu manexo nun contexto de crecentes enfrontamentos navais polo control das rutas comerciais e das colonias. O sistema rexistraba a todas as persoas dedicadas ao mar, indicando a clase á que pertencían (mariñeiro, artilleiro, grumete...) para coñecer as súas habilidades. Os matriculados quedaban libres de quintas e de impostos municipais, pero estaban obrigados a prestar servizo na Armada cando eran requiridos.

A primeira matrícula do mar foi a establecida en 1626 por Felipe IV de Habsburgo, pero non funcionou ben ata a posta en marcha das reformas borbónicas. En 1714 Felipe V de Borbón creou a Real Armada, unificando as numerosas armadas da época dos Austrias e os seus mandos, e no ano 1726 estableceu a división das costas españolas en tres departamentos marítimos (Ferrol, Cádiz e Cartaxena), así como as directrices dos comisarios de Mariña para o rexistro da xente do mar, medidas consolidadas en 1751. A extensión do litoral de Galicia e o elevado número de xentes relacionadas cos traballos do mar fixo que na segunda metade do século XVIII a rexión rexistrase a cuarta parte da matrícula das flotas españolas.

O **arsenal de Ferrol** foi moi relevante a nivel militar. Galicia, pola súa **situación xeoestratéxica**, converteuse para os Borbóns no lugar onde recibir ou rexeitar as flotas estranxeiras (especialmente as inglesas) que se dirixían a saquear as cidades costeiras españolas ou a capturar os barcos cargados de mercadorías procedentes de América. Ante esta situación, a maior parte da costa galega foi reforzada con numerosas baterías e castelos.

No ano 1726, Xosé Patiño, ministro de Felipe V, decidiu establecer en Ferrol a sede do **Departamento Marítimo do Norte** e unha das bases da Armada Real. As primeiras instalacións navais desenvolvéronse na Graña, pero posteriormente se optou por ampliar o complexo na ribeira

de Esteiro. A partir da década de 1740, e especialmente baixo o impulso do marqués da Ensenada, ministro de Fernando VI, iniciouse a construción do ***gran complexo de estaleiros e arsenal*** de Ferrol, que se convertería nun dos principais centros navais de España. A chegada masiva de traballadores favoreceu o crecemento da cidade e a creación dos barrios de Esteiro e A Magdalena.

Para a formación dos mandos militares da Armada creouse, en 1776, a Academia de Guardamariñas, subordinada á de Cádiz. O forte crecemento demográfico obrigou a engadir ao núcleo orixinario, o Ferrol Vello, os novos barrios do Esteiro, para acoller aos traballadores, e o da Magdalena, ocupado principalmente por oficiais da Armada. No deseño deste último seguiu-se un trazado urbanístico a base de cuadrículas (o coñecido como “plano hipodámico”), moi do gusto dos arquitectos ilustrados.

Tamén foi moi importante a **apertura do comercio colonial**. A progresiva apertura do comercio colonial, ata entón fortemente controlado por Cádiz favoreceu nesta ocasión a Galicia, especialmente á cidade da Coruña. No ano 1764, o goberno de Carlos III estableceu nesa cidade o ***Servizo de Correos Marítimos***, unha compañía estatal de buques encargada de levar a correspondencia ao porto de La Habana e, desde 1767, tamén ao de Buenos Aires. Tamén se podían transportar persoas e mercadorías, agás nos períodos bélicos, nos que se transformaban en navíos de guerra.

En 1765 o porto da Coruña foi autorizado tamén a ***comerciar directamente con América***. Ambas concesións contribuíron a favorecer o crecemento comercial e a renovación urbanística e portuaria da cidade (cabe destacar a restauración da Torre de Hércules a finais do século XVIII).